

ความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่างสองเกาหลีในยุคหลัง สงครามเย็น*

วิเชียร อินทะสี

ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทคัดย่อ

แม้ในช่วงหลังสงครามเย็นเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ ได้บรรลุความตกลงเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือในการแก้ไขความขัดแย้ง ซึ่งจะปูทางไปสู่การรวมประเทศ แต่ความตกลงดังกล่าวกลับไม่ได้นำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง การเผชิญหน้ากันระหว่างทั้งสองฝ่ายจึงปรากฏอยู่ บทความนี้จึงกำหนดเป้าหมายเพื่อศึกษาความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ในช่วงหลังสงครามเย็น และปัจจัยที่ก่อให้เกิดสภาพดังกล่าว โดยใช้แนวคิดสรสร้างนิยม (constructivism) เป็นกรอบในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นภายในและภายนอก มีผลต่อการก่อตัวและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ ผลประโยชน์ และนโยบายต่างประเทศของเกาหลีทั้งสอง ซึ่งเป็นปัจจัยกำหนดลักษณะความสัมพันธ์ว่าเป็นความขัดแย้งหรือความร่วมมือกัน

คำสำคัญ: ความขัดแย้ง ความร่วมมือ เกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ ยุคหลังสงครามเย็น

* บทความวิจัยนี้สรุปจากรายงานผลการวิจัยของผู้เขียนเรื่อง ความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่างสองเกาหลีในยุคหลังสงครามเย็น ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณรายได้มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559

Conflicts and Cooperation between Two Koreas in the Post–Cold War Era

Wichian Intasi*

Department of Political Science & Public Administration

Faculty of Social Science, Naresuan University

Abstract

In the Post–Cold War period, though North and South Korea had reached agreement to promote cooperation to solve conflicts between them and pave the way for reunification, the agreement was not seriously implemented. Confrontation has continued to exist. This paper aims to study conflict and cooperation between the two Koreas in the Post–Cold War period and find out factors that cause such conflict and cooperation. The conceptual framework of the study was based on constructivism in international relations. The findings suggest that domestic and international economic and political changes shape and reshape their national identity, interests and foreign policies that are key factors determining the Inter–Korean relations, conflict or cooperation.

Keyword: conflict, cooperation, North Korea, South Korea, Post–Cold War era

* Corresponding Author email: wichiani@nu.ac.th

บทนำ

ภายหลังสงครามเกาหลี (Korean War) ยุติการสู้รบลง ความสัมพันธ์ระหว่างสาธารณรัฐเกาหลี (Republic of Korea) หรือเกาหลีใต้ กับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี (Democratic People's Republic of Korea) หรือเกาหลีเหนือ ถือว่ายังคงอยู่ในลักษณะขัดแย้งกัน เพราะนับตั้งแต่การลงนามในความตกลงสงบศึก (armistice) เมื่อ ค.ศ. 1953 เป็นต้นมา ทั้งเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ก็ยังไม่สามารถบรรลุความตกลงเพื่อนำไปสู่การลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพ (peace treaty) เพื่อยุติสงครามเกาหลีอย่างเป็นทางการ การแก้ไขความขัดแย้งและการแสวงหาแนวทางร่วมกันเพื่อนำไปสู่การรวมประเทศและสภาพการแข่งขันกันระหว่างมหาอำนาจผู้นำค่ายเสรีกับมหาอำนาจผู้นำค่ายคอมมิวนิสต์ในช่วงสงครามเย็น ถือว่ามีอิทธิพลต่อลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีทั้งสอง กล่าวคือเมื่อสหรัฐอเมริกาและจีนปรับท่าทีเข้าหากันเพื่อปูทางนำไปสู่การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต เกาหลีเหนือและเกาหลีใต้จึงเปิดการเจรจาระหว่างกันขึ้น เพราะถ้าคงสภาพความขัดแย้งไว้ย่อมไม่เกิดผลดี เนื่องจากถ้ามหาอำนาจไม่สนับสนุนหรือปรับเปลี่ยนนโยบาย ผลกระทบย่อมเกิดขึ้นโดยเฉพาะประเด็นด้านความมั่นคง ดังนั้น เกาหลีเหนือและเกาหลีใต้จึงต้องลดการเผชิญหน้าระหว่างกันลง ดังการบรรลุความตกลงตามแถลงการณ์ร่วมเหนือและใต้ (South-North Joint Communiqué) เดือน

กรกฎาคม ค.ศ. 1972 ซึ่งกำหนดหลักการเกี่ยวกับการรวมประเทศไว้สามประการ คือ 1) การดำเนินการอย่างอิสระ ปราศจากการบังคับหรือการแทรกแซงจากภายนอก 2) การยึดหลักสันติภาพ โดยปราศจากการใช้กำลัง และ 3) ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างด้านความคิด อุดมการณ์ และระบอบ แต่ความตกลงนี้ก็กลับไม่ได้นำไปปฏิบัติ และความร่วมมือระหว่างกันเพื่อยุติความขัดแย้งปรากฏอยู่ได้ไม่นาน ก็กลับเข้าสู่ภาวะความตึงเครียดอีก ดังเหตุการณ์พยายามสังหารประธานาธิบดีปักจองฮี Park Chung-hee) ใน ค.ศ. 1974 และประธานาธิบดีชอนดูฮวาน (Chun Doo-hwan) ใน ค.ศ. 1983 อย่างไรก็ตาม ในปลายทศวรรษที่ 1980 เมื่อระบอบคอมมิวนิสต์ในสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออกล่มสลาย บรรดาประเทศดังกล่าวได้มาให้ความสำคัญกับหลักการประชาธิปไตยและยึดถือกลไกตลาดในระบบเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก่อผลกระทบในเชิงลบต่อเกาหลีเหนือ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งด้านการทหาร ในขณะที่กลับเป็นโอกาสให้เกาหลีใต้สามารถสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศเหล่านั้น การเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดการสิ้นสุดการเผชิญหน้ากันระหว่างค่ายเสรีกับค่ายคอมมิวนิสต์ได้เป็นผลให้เกาหลีทั้งสองเปิดการเจรจาระหว่างกัน เพื่อลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ในที่สุดก็บรรลุความตกลงใน ค.ศ. 1991 อย่างไรก็ตาม ความตกลงนี้ก็มิได้นำไปสู่การปฏิบัติ

เหมือนกับความตกลงในช่วงก่อนหน้า เพราะเกิดวิกฤตนิวเคลียร์เกาหลีเหนือครั้งแรกใน ค.ศ. 1993 จากสภาพปัญหาดังกล่าว ในบทความนี้ผู้เขียนจึงกำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่างเกาหลีเหนือกับเกาหลีใต้ในยุคหลังสงครามเย็น และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายและท่าทีของเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ในยุคหลังสงครามเย็น อันนำมาซึ่งความขัดแย้งและความร่วมมือระหว่างกัน โดยใช้แนวคิดสร้างสรรค์นิยม (constructivism) ซึ่งให้ความสำคัญด้านความคิด ความเชื่อ และอัตลักษณ์ ในฐานะปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐที่อาจปรากฏในลักษณะความร่วมมือหรือความขัดแย้งกัน มาเป็นกรอบในการศึกษา

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการอธิบายการเมืองระหว่างประเทศ นักสังคมนิยม (realist) มองระบบระหว่างประเทศมีลักษณะอนาธิปไตย (anarchy) เนื่องจากไม่มีองค์กรที่อยู่เหนือรัฐต่างๆ ในการลงโทษรัฐที่ละเมิดกติกา และให้รางวัลรัฐที่ปฏิบัติตาม ดังนั้น แต่ละรัฐจึงต้องป้องกันตนเอง จากการแสวงหาอำนาจและขยายอิทธิพลของรัฐอื่น หรือไม่ก็ต้องร่วมมือกันสร้างภาวะสมดุลแห่งอำนาจ (balance of power) เพื่อความอยู่รอดหรือเพื่อป้องกันมิให้รัฐที่มีอำนาจเหนือกว่ารุกราน (Waltz, 2010, pp. 102–128; Mearsheimer, 2001, pp. 1–54) แต่นักเสรีนิยม (liberalist) กลับมองว่าภาวะอนาธิปไตยในระบบระหว่าง

ประเทศสามารถแก้ไขได้ โดยบรรดารัฐทั้งหลายมาร่วมมือกัน ดังเช่นแนวคิดความมั่นคงร่วม (collective security) ด้วยการก่อตั้งสถาบันหรือองค์การระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขความขัดแย้ง และการพึ่งพากันระหว่างรัฐต่างๆ ยังลดโอกาสในการเกิดสงคราม (Mingst, 2008, pp. 59–63) นอกจากนี้ การเกิดสงครามระหว่างรัฐที่มีระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย นับว่ามีโอกาสน้อย เพราะรัฐเหล่านั้นต่างยึดถือในหลักศีลธรรมและกติกากาเมืองเดียวกัน และการตัดสินใจทำสงครามต้องรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน (Doyle, 1983, pp. 225–232)

นอกจากแนวคิดกระแสหลักทั้งสองแล้ว นับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1980 แนวคิดสร้างสรรค์นิยม (constructivism) ได้เป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่ใช้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ อเล็กซานเดอร์ เวนท์ (Alexander Wendt) นักทฤษฎีคนสำคัญของแนวคิดสร้างสรรค์นิยม ได้ตั้งข้อสังเกตในช่วงสงครามเย็นเพื่อยุติลงว่า การมองการเมืองระหว่างประเทศเป็นการสร้างสรรค์หรือการก่อร่างทางสังคม (socially constructed) ได้กลายเป็นที่ยอมรับ และผู้ศึกษาการเมืองระหว่างประเทศเห็นพ้องว่า สร้างสรรค์นิยมประกอบด้วยแนวคิดที่ว่าโครงสร้างทางสังคมมนุษย์ (human association) ถูกกำหนดโดยความคิดร่วม (shared ideas) มากกว่าอำนาจหรือพลังทางวัตถุ (material forces) และแนวคิดที่ว่าอัตลักษณ์และผลประโยชน์ของตัวแสดง ก่อร่างจากความคิดร่วมมากกว่าถูกกำหนดไว้โดยสภาวะธรรมชาติ

(Wendt, 1999, pp. 1-2) นอกจากนั้น เวนท์ปฏิเสธแนวคิดของนักสังคมนิยมที่ว่าภาวะอนาธิปไตยเป็นมูลเหตุนำไปสู่การช่วยเหลือตนเองของรัฐ (self-help) รวมทั้งอัตลักษณ์ (identities) และผลประโยชน์ (interests) เกิดขึ้นก่อนการที่รัฐมีปฏิสัมพันธ์กับรัฐอื่น แต่เขามองว่าปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐก่อให้เกิดอัตลักษณ์และผลประโยชน์ (Wendt, 1992, pp. 396-397) ดังนั้น ในมุมมองนักสรรสร้างนิยม ความคิด ความเชื่อ อัตลักษณ์ และผลประโยชน์ ถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ แทนการให้ความสำคัญของพลังทางวัตถุ (material forces) เช่น กองทัพ อาวุธยุทโธปกรณ์ และเทคโนโลยี ตามมุมมองของนักสังคมนิยม

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยเก็บข้อมูลจากเอกสาร หนังสือพิมพ์ วารสาร และหนังสือ ซึ่งปรากฏในรูปของสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ต่อจากนั้นนำมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิด (conceptual framework) และเขียนเป็นรายงานผลการวิจัย

ผลการวิจัย

นับตั้งแต่การสถาปนาหรือการก่อตั้งเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ใน ค.ศ. 1948 รัฐบาลของแต่ละฝ่ายต่างได้เสนอแนวนโยบายการรวมเกาหลีขึ้น และก็ปรากฏว่าเกาหลีเหนือ

ยอมรับแนวนโยบายของเกาหลีใต้ หรือเกาหลีใต้ยอมรับแนวนโยบายของเกาหลีเหนือ ยกเว้นแต่ใน ค.ศ. 1972 ที่ทั้งสองฝ่ายบรรลุข้อตกลงในการลดความขัดแย้งและสร้างความร่วมมือระหว่างกัน ถัดจากนั้นมาเมื่อสิ้นสุดยุคสงครามเย็น เกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ก็ได้บรรลุความตกลงเพื่อสร้างความปรองดองระหว่างกันใน ค.ศ. 1991 แต่บรรดาความตกลงดังกล่าวไม่ได้นำไปปฏิบัติให้บังเกิดผลที่เป็นรูปธรรม ยกเว้นความตกลงภายหลังการประชุมร่วมกันระหว่างประธานาธิบดีคิมแดจุง (Kim Dae-jung) และคิมจองอิล (Kim Jong-il) ใน ค.ศ. 2000 เท่านั้น ที่ได้รับการนำไปปฏิบัติและบังเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม

สำหรับปัจจัยที่ทำให้แนวนโยบายการรวมประเทศของฝ่ายหนึ่งไม่เป็นที่ยอมรับอีกฝ่ายหนึ่ง และบรรดาความตกลงระหว่างกันไม่ได้นำไปปฏิบัติก็คือ ประการแรก เกาหลีทั้งสองต่างก็อ้างว่าฝ่ายตนเป็นรัฐบาลที่ชอบธรรมของประชาชนเกาหลีทั้งหมด จึงไม่รับรองอีกฝ่ายหนึ่งว่าเป็นรัฐ ฉะนั้น จึงเกิดความพยายามล้มล้างฝ่ายตรงข้ามอยู่ตลอดเวลา ดังประธานาธิบดีอีซึงมัน (Rhee Syngman) อ้างว่าสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ให้การรับรองสาธารณรัฐเกาหลีหรือเกาหลีใต้ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1949 ว่าเป็นรัฐบาลที่ชอบธรรมของประชาชนเกาหลีทั้งหมด ดังนั้น จึงเป็นความชอบธรรมในการอ้างถึงการมีอำนาจอธิปไตยของรัฐบาลเกาหลีใต้เหนือคาบสมุทรเกาหลี และใช้เป็นเหตุผลในการรวมดินแดนเหนือเส้นขนานที่ 38 ด้วยเหตุ

นี้ การเตรียมการเพื่อการรวมเกาหลีโดยใช้กำลังทหารของประธานาธิบดีชุงมุนและคิมอิลซ็อง (Kim Il-sung) จึงได้เริ่มขึ้นนับตั้งแต่ต้น ค.ศ. 1949 (Hong, 2000, p. 25) และประการที่สอง เป้าหมายและวิธีการรวมประเทศของทั้งสองฝ่ายแตกต่างกัน ถ้าพิจารณานับตั้งแต่ช่วงแรกจวบจนสิ้นสุดช่วงสงครามเย็นก็พบว่า ในส่วนของเกาหลีเหนือต้องการให้เกาหลีภายหลังการรวมประเทศเป็นแบบคอมมิวนิสต์ โดยวิธีการรวมประเทศใช้แนวทางการปฏิวัติหรือไม่ก็ใช้กำลัง สำหรับเกาหลีใต้ต้องการให้เกาหลีภายหลังการรวมประเทศ มีระบบเศรษฐกิจแบบเสรี โดยการรวมประเทศใช้วิธีการเลือกตั้งตัวแทนหรือตามแนวทางประชาธิปไตย ในการจัดตั้งรัฐบาลขึ้นมาปกครอง นอกจากนี้ปัจจัยทั้งสองประการนี้แล้ว อาจมีปัจจัยมหาอำนาจที่สนับสนุนแต่ละฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ถ้าผู้นำการเมืองของทั้งสองเกาหลีมีความมุ่งมั่นในการรวมประเทศอย่างสันติแล้ว การรวมประเทศก็ย่อมมีโอกาสเกิดขึ้นจริง

จากท่าทีที่มองอีกฝ่ายว่าเป็นศัตรู จึงเป็นผลให้ในช่วงก่อน ค.ศ. 1970 บรรดา นโยบายการรวมเกาหลีที่เกาหลีเหนือเสนอ จึงถูกเกาหลีใต้ปฏิเสธ และกลุ่มคอมมิวนิสต์ที่เคลื่อนไหวอยู่ในเกาหลีใต้ และคอมมิวนิสต์เกาหลีเหนือ จึงเป็นภัยคุกคามสำคัญต่อความมั่นคงของรัฐบาลและประเทศ มาตรการสำคัญที่ประกาศใช้เพื่อตัดทอนกับภัยดังกล่าวก็คือ กฎหมายความมั่นคง สำหรับมุมมองของประธานาธิบดีปักจองฮีต่อการรวมประเทศภายใต้

ใต้หลักการประชาธิปไตยนั้นจะเป็นจริงขึ้นมาได้ เมื่อกลุ่มของคิมอิลซ็องซึ่งสหภาพโซเวียต ชักใยและหนุนหลังพังทลายลง ข้อเสนอการรวมประเทศของเกาหลีเหนือที่จะดำเนินการอย่างเป็นกลาง แท้ที่จริงก็เป็นเพียงถ้อยคำที่ปรุงแต่งจากเจตนาร้าย (Park, 1962a, pp. 2-3) ดังนั้น การรวมประเทศจะเป็นจริงขึ้นมาได้ ก็ต่อเมื่อสร้างพลังความแข็งแกร่งให้เกิดขึ้นภายในชาติ เพื่อให้มีความเข้มแข็งพอที่จะโค่นล้มระบบคอมมิวนิสต์ในเกาหลีเหนือลง (Park, 1962b, p. 80)

ส่วนยุทธศนะของเกาหลีเหนือ แดลงการณ์ร่วมเหนือและใต้เมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1972 ถือเป็นการรุกในเชิงสันติของเกาหลีเหนือ โดยผลจากความตกลงจะไม่ทำให้สหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นเข้ามาแทรกแซงเกาหลีใต้ เมื่อเป็นเช่นนี้เกาหลีใต้จะหันมาพึ่งเกาหลีเหนือ นอกจากนั้น ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ฝ่ายค้านในเกาหลีใต้เรียกร้องให้ยกเลิกกฎหมายต่อต้านคอมมิวนิสต์ และกฎหมายที่ให้อำนาจผู้นำมากเกินไป สำหรับในระยะยาวแล้วเกาหลีเหนือมุ่งหวังว่าประชาชนเกาหลีใต้ จะให้การสนับสนุนแนวทางการรวมเกาหลีแบบสหพันธรัฐที่เสนอโดยคิมอิลซ็องเพิ่มขึ้น อันเป็นผลให้อำนาจของประธานาธิบดีปักจองฮี สั่นคลอน ถ้าประธานาธิบดีปักจองฮีต้องพ่ายแพ้การเลือกตั้ง รัฐบาลเกาหลีใต้ที่จัดตั้งขึ้นมาอาจมีนโยบายต่างประเทศสอดคล้องกับเกาหลีเหนือ ในการให้สหรัฐอเมริกาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสหประชาชาติถอนตัวจาก

คาบสมุทรเกาหลี (Schaefer, 2010, pp. 12-13) ถัดมาใน ค.ศ. 1973 เกาหลีเหนือมองว่าการนำความตกลงในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1972 ไปปฏิบัติไม่อาจเกิดขึ้นจริงได้ เกาหลีเหนือจึงเริ่มต้นมาให้ความสำคัญในการใช้กำลังทหารเพื่อบรรลุเป้าหมายในการรวมประเทศ ดังการเกิดเหตุการณ์ปะทะกันหลายครั้งในเดือนพฤศจิกายนถัดมา ระหว่างหน่วยทหารของเกาหลีทั้งสองในทะเลตะวันตก (Schaefer, 2010, p. 23) การพยายามสังหารประธานาธิบดีปักจองฮีใน ค.ศ. 1974 ประธานาธิบดีชอนดู-ฮวานใน ค.ศ. 1983 และการวางระเบิดสายการบินโคเรียนแอร์ (Korean Air) ใน ค.ศ. 1987

ในช่วงรอยต่อระหว่างยุคสงครามเย็นและยุคหลังสงครามเย็น เจ้าหน้าที่ระดับสูงของสองเกาหลีได้ประชุมร่วมกันในเดือนกันยายน ค.ศ. 1990 และถัดมาในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1991 ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามในความตกลงว่าด้วยการปรองดอง การไม่รุกราน การแลกเปลี่ยน และการร่วมมือระหว่างเหนือใต้ (Agreement on Reconciliation, Nonaggression and Exchanges and Cooperation between the South and the North) หรือที่เรียกว่าความตกลงเบื้องต้นเหนือและใต้ (South-North Basic Agreement) สำคัญสำคัญของความตกลงมุ่งแก้ไขความขัดแย้ง การไม่รุกรานกัน ความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนในด้านต่างๆ นอกจากนั้น ยังมีการจัดทำแถลงการณ์ร่วมในการทำให้คาบสมุทรเกาหลีเป็นเขตปลอดนิวเคลียร์ (Joint Declaration of the

Denuclearization of the Korean Peninsula) แต่ความตกลงเหล่านี้ไม่ได้นำไปปฏิบัติ เพราะเกาหลีเหนือกล่าวหาว่าการซ้อมรบระหว่างเกาหลีใต้กับสหรัฐอเมริกา ภายใต้รหัสทีมสปิริต (Team Spirit) เป็นการคุกคามต่อความมั่นคง และเกาหลีเหนือได้เรียกร้องให้ยุติการซ้อมรบดังกล่าว เนื่องจากเป็นการซ้อมรบเพื่อทำสงครามนิวเคลียร์ (Smith, 1996, p. 106) ก่อปรกับเกิดความขัดแย้งระหว่างเกาหลีเหนือกับทบวงการพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (International Atomic Energy Agency) หรือไอเออีเอ (IAEA) เมื่อเกาหลีเหนือปฏิเสธการขอเข้าไปตรวจสอบเครื่องปฏิกรณ์นิวเคลียร์ที่ยองเบียน (Yongbyon) (วิเชียร อินทะสี, 2543, น. 176)

สำหรับสาเหตุหรือแรงผลักดันให้เกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ ต้องเปิดการเจรจาและลงนามในความตกลงเพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความร่วมมือระหว่างกันนั้น เมื่อพิจารณาในส่วนของเกาหลีเหนือแล้ว เกาหลีเหนือต้องการลดการเผชิญความไม่แน่นอนในด้านการเมืองและความมั่นคง เนื่องจากการดำเนินนโยบายการปฏิรูปหรือ*เปเรสตรอยกา* (perestroika) และการปฏิรูปการเมืองให้มีความเป็นเสรีนิยม การให้เสรีภาพแก่สื่อมวลชน และการแสดงความคิดเห็น หรือที่เรียกว่า*กลาสโนสต์* (glasnost) ของมิกฮาอิล กอร์บาชอฟ (Mikhail Gorbachev) ผู้นำสหภาพโซเวียตเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในสหภาพโซเวียต และประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรป

ตะวันออก จนระบอบคอมมิวนิสต์ในประเทศดังกล่าวล่มสลายลงในปลายทศวรรษที่ 1980 รวมทั้งการปฏิรูปในจีนซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้เป็นผลให้เกาหลีใต้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับสหภาพโซเวียตและจีนใน ค.ศ. 1990 และ 1992 ตามลำดับ รวมทั้งประเทศพันธมิตรอื่นของเกาหลีเหนือ จึงเท่ากับเป็นการละทิ้งนโยบายเกาหลีเดียว (One Korea policy) ในขณะที่เกาหลีเหนือไม่สามารถสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา

แม้เกาหลีเหนือได้ลงนามในสนธิสัญญาด้านความมั่นคงร่วมกันกับสหภาพโซเวียตและจีนใน ค.ศ. 1961 เพื่อเป็นหลักประกันว่าถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของคู่สัญญาถูกโจมตีจากภายนอก ประเทศคู่สัญญาจะรับให้ความช่วยเหลือด้านการทหารและด้านอื่นๆ แต่ต่อมาใน ค.ศ. 2000 รัสเซียและเกาหลีเหนือได้ลงนามในสนธิสัญญามิตรภาพ การเป็นเพื่อนบ้านที่ดี และความร่วมมือกัน (Treaty of Friendship, Good Neighborliness and Cooperation) โดยสาระสำคัญระบุว่า เกาหลีเหนือและรัสเซียจะปรึกษาหารือกัน กรณีที่ประเทศใดประเทศหนึ่งตกอยู่ในสถานการณ์ที่ถูกคุกคาม (Quinones & Tragert, 2004, p. 200) จึงเป็นการสะท้อนว่าสาระสำคัญของความตกลงไม่ได้บ่งบอกว่าเป็นการป้องกันร่วมกัน ในทำนองคล้ายกันกับจีน กล่าวคือนับตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1990 จีนแสดงท่าทีต่อเกาหลีเหนือว่า เมื่อเกิดกรณีความขัดแย้ง

บนคาบสมุทรเกาหลี คงไม่สามารถคาดคะเนได้ว่าจีนจะใช้มาตรการด้านทหารในทันทีทันใดนั้นหมายถึงเกาหลีเหนือต้องเตรียมพร้อมสำหรับการป้องกันตนเอง (Scobell, 2004, pp. 84-85) ทั้งที่เกาหลีเหนือกับจีนมีสนธิสัญญาด้านความมั่นคงร่วมกัน ดังนั้น ถ้าเกิดสงครามเกาหลีครั้งใหม่ จึงไม่มีหลักประกันว่าจีนจะส่งกองทหารมาช่วยเหลือ

นอกจากนั้น เกาหลีเหนือต้องเผชิญการขาดแคลนงบประมาณ ในการจัดซื้อจัดหาอาวุธ ยุทโธปกรณ์ และน้ำมันเชื้อเพลิง รวมทั้งความช่วยเหลือด้านทหารและอาวุธที่เคยได้รับจากมิตรประเทศก็ลดลง ยิ่งไปกว่านั้น เกาหลีเหนือยังต้องเผชิญภัยคุกคามจากอาวุธนิวเคลียร์ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งนำเข้ามาประจำการในเกาหลีใต้ เพื่อป้องปรามมิให้เกาหลีเหนือเปิดฉากสงครามเกาหลีครั้งใหม่ โดยใน ค.ศ. 1972 สหรัฐอเมริกามีหัวรบนิวเคลียร์อยู่ในเกาหลีใต้มากถึง 763 หัวรบ (Oberdorfer, 2001, p. 257) แม้ได้ถอนหัวรบดังกล่าวออกจากเกาหลีใต้ใน ค.ศ. 1991 แต่สหรัฐอเมริกาได้เตือนเกาหลีเหนือว่า ยังให้การคุ้มครองเกาหลีใต้ด้วยอาวุธนิวเคลียร์อยู่ และไม่ตัดโอกาสในการนำเอาอาวุธดังกล่าวกลับเข้ามาประจำการอีก (Harrison, 2002, pp. 199-200)

สำหรับปัญหาอีกประการหนึ่งซึ่งเกาหลีเหนือต้องเผชิญและกระทบต่อความอยู่รอดก็คือ ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากในช่วงสงครามเย็น เกาหลีเหนือค้าขายกับประเทศคอมมิวนิสต์เป็นหลัก โดยอยู่ที่ราวร้อยละ 90

ในช่วง ค.ศ. 1960-1969 และเกาหลีเหนือเป็นฝ่ายขาดดุล ถัดมาในช่วง ค.ศ. 1986-1991 คู่ค้าสำคัญของเกาหลีเหนือยังเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ โดยการค้ากับสหภาพโซเวียตมีส่วนเกินกว่าร้อยละ 50 ของการค้าต่างประเทศ ซึ่งเกาหลีเหนือก็ยังเป็นฝ่ายขาดดุล แต่เกาหลีเหนือได้รับประโยชน์จากการค้าในรูปแบบการแลกเปลี่ยนสินค้า (barter trade) (Buzo, 1999, p. 172) ในต้นทศวรรษที่ 1990 สหภาพโซเวียตและจีนยุติการค้าในระบบแลกเปลี่ยนสินค้ากับเกาหลีเหนือ โดยเกาหลีเหนือต้องชำระค่าสินค้าด้วยเงินตรา ด้วยเหตุนี้ มูลค่าการค้าต่างประเทศของเกาหลีเหนือได้ลดลงจาก 2.47 พันล้านเหรียญสหรัฐใน ค.ศ. 1992 เหลือเป็น 1.44 พันล้านเหรียญสหรัฐ ใน ค.ศ. 1998 สภาพดังกล่าวส่งผลให้หนี้ต่างประเทศเพิ่มขึ้นจาก 7.86 พันล้านเหรียญสหรัฐ หรือร้อยละ 34 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) ใน ค.ศ. 1990 เป็น 12 พันล้านเหรียญสหรัฐ หรือร้อยละ 56.1 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) ใน ค.ศ. 1996 (Oh & Hassig, 2000, p. 46) ผลกระทบที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ การขาดแคลนเงินตราต่างประเทศ ในการจัดซื้อสินค้าที่จำเป็นและน้ำมันเชื้อเพลิง อันเป็นเหตุให้โรงงานไม่สามารถผลิตสินค้าได้ตามกำลังการผลิต การสัญจรของยานพาหนะไม่สามารถดำเนินการได้ตามปกติ แม้แต่การฝึกซ้อมและปฏิบัติการทางทหารไม่อาจกระทำได้สม่ำเสมอ เพราะขาดแคลนน้ำมันเชื้อเพลิง (Snyder, 2000-2001, p. 526) แต่ผลกระทบที่รุนแรงไป

กว่านั้นก็คือ การขาดแคลนอาหารและสินค้าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชน เพราะระบบการแบ่งปันอาหารและสินค้า (public distribution system) ซึ่งรัฐเป็นผู้ดำเนินการไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการขาดแคลนอาหารและสินค้า (วิเชียร อินทะสี, 2551, น. 33) ผลจากการขาดแคลนอาหารและภาวะความอดอยากที่เกิดขึ้นตามมา ได้เป็นเหตุให้ประชาชนเกาหลีเหนือต้องเจ็บป่วยและเสียชีวิตลง

จากผลกระทบที่ถือเป็นภัยคุกคามต่อความอยู่รอดของระบอบในเกาหลีเหนือ จึงเป็นความจำเป็นที่ผู้นำเกาหลีเหนือต้องปรับท่าทีและการดำเนินนโยบาย ถ้าไม่เช่นนั้นระบอบในเกาหลีเหนืออาจล่มสลาย เหมือนดังเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในยุโรปตะวันออก สิ่งที่ทำได้ดีก็คือ การแสวงหาความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ซึ่งอาจเคยมองว่าเป็นศัตรู ดังเช่นเกาหลีใต้ ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา ด้วยการลดความขัดแย้ง และสร้างความร่วมมือ เพื่อชดเชยกับความช่วยเหลือที่เคยได้รับจากมิตรประเทศ หรือแม้แต่การขอรับความช่วยเหลือจากองค์กรระหว่างประเทศ การปรับท่าทีเช่นนี้ย่อมสะท้อนให้เห็นว่า เกาหลีเหนือไม่สามารถพึ่งพาตนเองตามอุดมการณ์จูเช (Chuch'e or Juche) ที่ให้ความสำคัญกับความเป็นเอกราชทางการเมือง (political independence) การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ (economic self-sustenance) และการป้องกันตนเองด้านการทหาร (military self-defense) ยิ่งไปกว่านั้นเกาหลีเหนือก็คง

ไม่สามารถดำเนินการรวมประเทศตามแนวทางและวิธีการของตน

สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดท่าทีและนโยบายของเกาหลีใต้ ในด้านความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือในยุคหลังสงครามเย็นนั้น เกาหลีใต้ได้รับหลักประกันด้านความมั่นคงจากสหรัฐอเมริกา โดยทั้งสองฝ่ายได้ลงนามในสนธิสัญญาป้องกันร่วมกัน (Mutual Defense Treaty) ใน ค.ศ. 1953 แม้อาจมีบางช่วงที่เกาหลีใต้เกิดความกังวลว่าสหรัฐอเมริกาจะให้ความผูกมัดอยู่ตลอดไปหรือไม่ ดังในช่วงที่ประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน (Richard Nixon) ปรับเปลี่ยนนโยบายต่อเอเชีย หรือที่เรียกว่าหลักการนิกสัน (Nixon Doctrine) ใน ค.ศ. 1969 ที่ให้มิตรประเทศป้องกันตนเองก่อน ส่วนสหรัฐอเมริกาจะให้ความช่วยเหลือด้านทหารและด้านเศรษฐกิจเมื่อมีความจำเป็นและความเหมาะสม แต่ตามข้อเท็จจริงแล้ว สหรัฐอเมริกายังคงให้หลักประกันด้านความมั่นคงต่อเกาหลีใต้ไม่เปลี่ยนแปลง

เมื่อพิจารณาในด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาเศรษฐกิจในช่วงประธานาธิบดีปักจองฮีได้เป็นผลให้โครงสร้างเศรษฐกิจเกาหลีใต้เปลี่ยนจากเกษตรกรรมไปเป็นอุตสาหกรรม ผลจากความสำเร็จดังกล่าวทำให้เกาหลีใต้เข้าไปแสดงบทบาทในระดับสากลมากขึ้น ดังเช่นการริเริ่มให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา (official development assistance-ODA) แก่ประเทศกำลังพัฒนาในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980 การเป็นเจ้าภาพกีฬาโอลิมปิก ใน ค.ศ. 1988 และ

การเข้าเป็นสมาชิกองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Cooperation and Development-OECD) ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่มีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ ใน ค.ศ. 1996 นอกจากนั้น การเติบโตของกลุ่มพลังทางสังคมและการเมืองหรือประชาสังคม (civil society) ในช่วงที่รัฐบาลปักจองฮีเร่งรัดการพัฒนาประเทศ ได้ออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องให้ปฏิรูปการเมือง แม้ได้ถูกปราบปรามอย่างรุนแรง แต่ภายหลังเหตุการณ์เรียกร้องประชาธิปไตยที่เมืองกวางจู (Gwangju) ใน ค.ศ. 1980 ประชาสังคมได้ประสบความสำเร็จในการต่อสู้ เมื่อรัฐบาลยอมรับข้อเรียกร้อง โดยการแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยใน ค.ศ. 1987 ดังนั้น เมื่อประชาชนได้รับสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง การกำหนดนโยบายของรัฐบาลจึงต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งแตกต่างจากในยุครัฐบาลอำนาจนิยม

จากสภาพแวดล้อมภายในของเกาหลีใต้ดังกล่าว กอปรกับการเปลี่ยนแปลงของการเมืองโลกในช่วงปลายสงครามเย็น ประธานาธิบดีโนแทอู (Roh Tae-woo) จึงปรับเปลี่ยนท่าทีหรือนโยบายของเกาหลีใต้ที่มีต่อเกาหลีเหนือ โดยการประกาศนโยบายมุ่งเหนือ (Nordpolitik or Northern Policy) ใน ค.ศ. 1988 ด้วยเป้าหมายในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสหภาพโซเวียต จีน และประเทศคอมมิวนิสต์ เพื่อเป็นการกดดันให้เกาหลีเหนือลดความก้าวร้าว เปิดประเทศ และก่อให้เกิดบรรยากาศการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

บนคาบสมุทรเกาหลี (Park, 1993, pp. 218-219) ผลของนโยบายนี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกาหลีใต้สามารถสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศในค่ายคอมมิวนิสต์ในระยะเวลาถัดมา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าความตกลงในการสร้างความปรองดอง และการทำให้คาบสมุทรเกาหลีเป็นเขตปลอดนิวเคลียร์นั้นไม่ได้ก่อผลในทางปฏิบัติ เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างเกาหลีเหนือกับไอเออีเอ (IAEA) ซึ่งความขัดแย้งได้ตึงเครียดมากขึ้นใน ค.ศ. 1993 เมื่อเกาหลีเหนือแสดงเจตนาถอนตัวออกจากภาคีสันติสัญญาไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ (Nuclear Non-Proliferation Treaty-NPT) อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกาได้เข้าแทรกแซงจนสถานการณ์คลี่คลายลง โดยสหรัฐอเมริกาและเกาหลีเหนือได้ลงนามในความตกลงด้านนิวเคลียร์ (Agreed Framework) ใน ค.ศ. 1994 โดยเกาหลีเหนือจะยุติโครงการนิวเคลียร์ สหรัฐอเมริกา เกาหลีใต้ และญี่ปุ่นจะให้ความช่วยเหลือเกาหลีเหนือในการสร้างเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์แบบน้ำเบา (Light Water Reactor-LWR) ซึ่งป้องกันมิให้เกาหลีเหนือสกัดสารจากแท่งเชื้อเพลิงไปสร้างอาวุธนิวเคลียร์ รวมทั้งสหรัฐอเมริกาให้หลักประกันจะไม่รุกรานเกาหลีเหนือ (วิเชียร อินทะสี, 2557, น. 67) แต่ ความตกลงนี้ต้องสิ้นสุดลงใน ค.ศ. 2002 เมื่อเกิดวิกฤตนิวเคลียร์เกาหลีเหนือครั้งที่สอง โดยสหรัฐอเมริกาเชื่อว่าเกาหลีเหนือยังพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์อยู่ ในการแก้ไขปัญหานี้ ประเทศ

ที่เกี่ยวข้องได้จัดให้มีการเจรจาหกฝ่าย (Six-Party Talks) ขึ้นใน ค.ศ. 2003 อันประกอบด้วยตัวแทนเกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ จีน ญี่ปุ่น รัสเซีย และสหรัฐอเมริกา แม้ที่ประชุมได้บรรลุข้อตกลง แต่ก็ไม่สามารถนำไปดำเนินการในทางปฏิบัติ เพราะคู่กรณีสำคัญในการเจรจา คือ สหรัฐอเมริกากับเกาหลีเหนือยังมีความคิดเห็นแตกต่างกัน มีหน้าซ้ำเกาหลีเหนือได้ทดลองนิวเคลียร์ขึ้นใน ค.ศ. 2006, 2009, 2013 และ 2016 อันทำให้ปัญหามีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

แม้ความตกลงเบื้องต้น ค.ศ. 1991 ไม่ได้นำไปปฏิบัติ ในอันที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างเกาหลีทั้งสองเนื่องจากการเกิดวิกฤตนิวเคลียร์เกาหลีเหนือครั้งแรก แต่ก่อนการเกิดวิกฤตนิวเคลียร์เกาหลีเหนือครั้งที่สอง อาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีทั้งสองก้าวหน้าไปอย่างมาก นับตั้งแต่เกาหลีถูกแบ่งแยกใน ค.ศ. 1945 เมื่อประธานาธิบดีคิมแดจุง (Kim Dae-jung) ผู้นำเกาหลีใต้ และคิมจองอิล (Kim Jong-il) ผู้นำเกาหลีเหนือประชุมสุดยอดร่วมกันในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2000 ผู้นำทั้งสองได้บรรลุข้อตกลงร่วมกันดังปรากฏตามแถลงการณ์ร่วมเหนือและใต้ 15 มิถุนายน (June 15 South-North Joint Declaration) ซึ่งระบุถึงการยึดมั่นแนวทางการรวมประเทศอย่างอิสระ โดยไม่มีการแทรกแซงจากภายนอก ความร่วมมือด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ การส่งเสริมความร่วมมือ และการแลกเปลี่ยนในภาคประชาชน สำหรับปัจจัยที่นำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสอง

เกาหลีก็คือ ประธานาธิบดีคิมแดจุงต้องการ สัมพันธภาพความเป็นศัตรูต่อกัน ตามนโยบายผูก สัมพันธ์หรือนโยบายตะวันทองแสง (Sunshine Policy) (วิเชียร อินทะสี, 2544, น. 53-63) ส่วนแรงผลักดันให้เกาหลีเหนือเปิดการเจรจา และตอบรับนโยบายของเกาหลีใต้ก็คือ ปัญหา ด้านเศรษฐกิจ อันเป็นผลมาจากความช่วยเหลือจากรัสเซียและจีนลดลง อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นลบ ผลผลิตด้านอุตสาหกรรม ที่ลดลงตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1990 และหนี้ ต่างประเทศที่พอกพูน (Nozoe, 1997, p. 24; Kim, 1998, pp. 259-285) ทั้งนี้เกาหลีเหนือ ได้พยายามปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของระบบ ดังการแก้ไขกฎหมายด้านการธนาคาร แรงงาน และการลงทุน รวมทั้งการตั้งเขตเศรษฐกิจและการค้าเสรีนาจินซอนบง (Rajin-Sonbong Free Economic and Trade Zone) ขึ้นใน ค.ศ. 1991 เพื่อดึงดูดการลงทุนจากนักลงทุน ต่างชาติ แต่ปัญหาการขาดโครงสร้างพื้นฐาน ทางเศรษฐกิจและการจัดการ จึงไม่บรรลุตาม เป้าหมาย มูลค่าการลงทุนจากต่างชาติซึ่ง กำหนดเป้าหมายไว้ที่ 4.7 พันล้านเหรียญ สหรัฐฯ ใน ค.ศ. 2010 กลับเป็นไปได้เพียงไม่ถึง 100 ล้านเหรียญสหรัฐฯ จนถึงขั้นที่เขตเศรษฐกิจ และการค้าเสรีนาจินซอนบงแทบยุติการดำเนินการ (Lim, 2011, p. 161)

ความร่วมมือระหว่างสองเกาหลีที่เป็นผลจากแถลงการณ์ร่วมเหนือและใต้ 15 มิถุนายน อันเป็นการสร้างความปรองดอง ระหว่างเกาหลีเหนือกับเกาหลีใต้ โดยรัฐบาล

ของทั้งสองฝ่ายได้กำหนดกลไกเพื่อสร้างความ ปรองดองไว้ได้แก่ การประชุมปรึกษาหารือใน ระดับรัฐมนตรี การเจรจาระหว่างสภาภาษาชาติ เกาหลีเหนือกับเกาหลีใต้ การประชุมระหว่าง รัฐมนตรีกลาโหมเกาหลีเหนือกับเกาหลีใต้ และการประชุมคณะทำงานเกี่ยวกับความ ร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเกาหลีเหนือกับ เกาหลีใต้ ผลจากความร่วมมือกันดังกล่าว ก่อให้เกิดการติดต่อกันระหว่างเกาหลีเหนือ กับเกาหลีใต้เพิ่มขึ้น ดังสถิติใน ค.ศ. 1996 จำนวน 146 คน, ปี ค.ศ. 2000 จำนวน 7,986 คน, ปี ค.ศ. 2004 จำนวน 26,534 คน, และ เพิ่มขึ้นเป็น 186,775 คน ใน ค.ศ. 2008 ทั้งนี้ ไม่นับรวมผู้เดินทางไปท่องเที่ยวบริเวณเทือก เขาคิมกัง (Geumgang) และเมืองแกซอง (Gaeseong) และในด้านการค้าระหว่างกัน มูลค่าการค้าก็ได้เพิ่มขึ้นเช่นกัน ดังสถิติมูลค่า การค้าอยู่ที่ 252 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในค.ศ. 1996, 425 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ใน ค.ศ. 2000, 697 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 2004 และ 1,820 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 2006 ตาม ลำดับ (Ministry of Unification, 2017, Inter-Korean traffic, Inter-Korean exchanges and cooperation)

ความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่าง สองเกาหลี ถือเป็นความร่วมมือที่ก่อผลเป็น รูปธรรมมากที่สุด นับจากประธานาธิบดีคิมแดจุง ดำเนินนโยบายผูกสัมพันธ์ต่อเกาหลีเหนือ เนื่องจากทั้งสองฝ่ายตกลงกันให้เปิดนิคม อุตสาหกรรมแกซอง (Kaesong Industrial

Complex) ขึ้นในเกาหลีเหนือ โดยนักธุรกิจเกาหลีใต้เข้าไปลงทุน และจ้างคนเกาหลีเหนือเข้าทำงาน ซึ่งเป้าหมายประการหนึ่งก็เพื่อเป็นตัวแบบ สำหรับการขยายความร่วมมือในด้านอื่น ภายหลังจากนิคมเปิดดำเนินการใน ค.ศ. 2004 ผลผลิตจากการประกอบการมีมูลค่าอยู่ที่ 14.91 ล้านเหรียญสหรัฐ ในปี ค.ศ. 2005, 251.42 ล้านเหรียญสหรัฐ ในปี ค.ศ. 2008, 401.85 ล้านเหรียญสหรัฐ ในปี ค.ศ. 2011 และ 469.97 ล้านเหรียญสหรัฐ ในปี ค.ศ. 2014 ส่วนการจ้างคนเกาหลีเหนือเข้าทำงานนั้นอยู่ที่ 6,013 คน ในปี ค.ศ. 2005, 38,931 คน ในปี ค.ศ. 2008, 49,866 คน ในปี ค.ศ. 2011 และ 53,947 คน ในปี ค.ศ. 2014 (Ministry of Unification, 2017a,) แม้นิคมอุตสาหกรรมแคซองดำเนินการไปค่อนข้างราบรื่นในช่วงประธานาธิบดีคิมแดจุงและโนมูเฮียน (Roh Moo-hyun) แต่เมื่อเข้าสู่ช่วงประธานาธิบดีอีเมียงบัก (Lee Myung-bak) และปักคินฮเย (Park Geun-hye) การปรับเปลี่ยนนโยบายต่อเกาหลีเหนือได้ก่อให้เกิดความตึงเครียด แม้ประธานาธิบดีอีเมียงบักยืนยันว่าสนับสนุนการผูกสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ แต่ต้องเป็นไปในลักษณะต่างตอบแทน การที่เกาหลีเหนือได้ผลประโยชน์แต่ฝ่ายเดียวต้องหมดไป พร้อมกันนั้น ได้เน้นย้ำว่าเกาหลีใต้จะไม่เพิกเฉยต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนในเกาหลีเหนือ เหมือนกับรัฐบาลในช่วงที่ผ่านมา (Koehler, 2008, pp. 12-13)

ผลจากการที่ผู้นำเกาหลีใต้ นำประเด็นการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ และการละเมิดสิทธิมนุษยชนในเกาหลีเหนือไปผูกโยงกับการให้ความช่วยเหลือ จึงเป็นผลให้ความช่วยเหลือที่เกาหลีใต้ให้แก่เกาหลีเหนือลดลง ในขณะเดียวกัน รัฐบาลอีกเมียงบักได้กระชับความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา ซึ่งหมางเมินกันในช่วงรัฐบาลคิมแดจุงและโนมูเฮียน ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีทั้งสองในช่วงรัฐบาลอีเมียงบัก จึงเปลี่ยนจากความปรองดองไปสู่ความขัดแย้ง ดังเหตุการณ์ที่เกาหลีเหนือจมเรือรบซอนัน (Cheonan) และยิงถล่มเกาะยอนเพียง (Yeonpyeong) ของเกาหลีใต้ ใน ค.ศ. 2010 ถัดมาในสมัยรัฐบาลปักคินฮเย แม้ผู้นำรัฐบาลเล็งเห็นถึงความจำเป็นในการสร้างความไว้วางใจระหว่างสองเกาหลี ด้วยการดำเนินนโยบายสร้างความไว้วางใจ (Trustpolitik) ซึ่งมีการปรับแนวทางหรือกระบวนท่า (alignment policy) โดยใช้ท่าทีแข็งกร้าวต่อเกาหลีเหนือในบางครั้ง และดำเนินท่าทียืดหยุ่นในการเปิดการเจรจาในบางเวลา (Park, 2011, pp. 13-18) อย่างไรก็ตาม ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2013 ภายหลังจากที่ปักคินฮเยเข้าดำรงตำแหน่งผู้นำเกาหลีใต้ได้ไม่นาน เกาหลีเหนือได้ตัดโทรศัพท์สายด่วน (telephone hotline) ซึ่งเป็นช่องทางเดียวในการติดต่อกับเกาหลีใต้ เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความไม่พอใจที่ประธานาธิบดีปักคินฮเยดำเนินนโยบายแข็งกร้าวต่อเกาหลีเหนือเหมือนประธานาธิบดีอีเมียงบัก ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลีไม่ราบรื่น (Choe, 2013)

ถัดมาความสัมพันธ์ระหว่างสองเกาหลีที่ตึงเครียดอยู่แล้วได้ตึงเครียดมากยิ่งขึ้น เมื่อเกาหลีเหนือทดลองนิวเคลียร์เป็นครั้งที่สี่ในเดือนมกราคม ค.ศ. 2016 และการทดสอบขีปนาวุธในเดือนกุมภาพันธ์ถัดมา ในมุมมองของรัฐบาลปักกิ่งฮยเอ การกระทำดังกล่าวถือเป็นการคุกคามความมั่นคงของเกาหลีใต้ และเป็นพฤติกรรมการยั่วยุในการนำไปสู่สงครามด้วยเหตุนี้ นอกจากการคว่ำบาตรตามมติคณะมนตรีความมั่นคงแล้ว เกาหลีใต้จึงใช้มาตรการลงโทษเกาหลีเหนือของตนเองด้วย โดยการปิดนิคมอุตสาหกรรมแคซอง เพราะมองว่าเกาหลีเหนือนำรายได้จากนิคมอุตสาหกรรมแคซองราวร้อยละ 70 ไปใช้ในการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์และขีปนาวุธ ซึ่งเฉพาะค่าจ้างคนงานที่เกาหลีเหนือได้รับตั้งแต่นิคมอุตสาหกรรมแคซองเปิดดำเนินการ ถือเป็นเงินไม่น้อยกว่า 560 ล้านดอลลาร์สหรัฐ จากสถิติใน ค.ศ. 2015 คนงานเกาหลีเหนือมากกว่า 45,000 คน ทำงานในกิจการที่เกาหลีใต้ลงทุน 123 กิจการ และมูลค่าการลงทุนมีมากกว่า 515 ล้านดอลลาร์สหรัฐ (Choe, 2016a; Lee & Kim, 2016)

ในท่ามกลางสถานการณ์ที่เกาหลีเหนือไม่พอใจท่าทีของเกาหลีใต้ และมองว่าสหรัฐอเมริกายังคงดำเนินนโยบายที่เป็นศัตรูต่อเกาหลีเหนือ จากคำแถลงของคิมจองอึน (Kim Jong-un) ผู้นำเกาหลีเหนือต่อสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์หรือพรรคคนงานเกาหลี (Korean Workers' Party) เมื่อต้นเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2016 ระบุว่าเป้าหมายในการพัฒนาอาวุธ

นิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ ก็เพื่อป้องปรามการโจมตีของสหรัฐอเมริกา เกาหลีเหนือจะไม่ใช้อาวุธนิวเคลียร์ ตราบเท่าที่อธิปไตยของเกาหลีเหนือยังไม่ถูกละเมิด (Choe, 2016b) ในส่วนสหรัฐอเมริกาและเกาหลีใต้ซึ่งมองการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์และขีปนาวุธของเกาหลีเหนือเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงและผลประโยชน์ ทั้งสองฝ่ายจึงตอบโต้ด้วยการให้ความเห็นชอบแผนการติดตั้งระบบป้องกันขีปนาวุธ (Terminal High Altitude Area Defense-THAAD) ในเกาหลีใต้ ตามผลการหารือเมื่อกรกฎาคม ค.ศ. 2016 โดยมีเป้าหมายเพื่อสกัดกั้นหรือทำลายขีปนาวุธที่ยิงจากเกาหลีเหนือ ความร่วมมือระหว่างเกาหลีใต้กับสหรัฐอเมริกาดังกล่าว ได้สร้างความไม่พอใจให้แก่เกาหลีเหนืออย่างมาก และเพียงหนึ่งสัปดาห์หลังจากนั้น เกาหลีเหนือก็ได้ทดสอบการยิงขีปนาวุธเป็นการตอบโต้ และดำเนินกลยุทธ์ขู่ที่จะทำให้เกาหลีใต้เป็นทะเลเพลิงและกองเถ้าถ่าน (Kim & Han, 2016)

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การล่มสลายของระบอบคอมมิวนิสต์ในสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออก และการดำเนินนโยบายปฏิรูปของจีนในปลายทศวรรษที่ 1980 ทำให้เกาหลีเหนือสูญเสียพันธมิตรทางการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจ เกาหลีเหนือจำเป็นต้องปรับท่าทีต่อเกาหลีใต้ โดยเปิดการเจรจาและลงนามในความตกลงเมื่อ ค.ศ. 1991 เพราะกังวลต่อภัยคุกคามและความต้องการ

ความช่วยเหลือ เพื่อมาชดเชยกับสิ่งที่เคยได้รับจากพันธมิตรในอดีต ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อความอยู่รอดของระบอบ สภาพดังกล่าวถือว่าก่อผลกระทบโดยตรงต่ออัตลักษณ์ของเกาหลีเหนือและสะท้อนให้เห็นว่าเกาหลีเหนือไม่อยู่ในวิสัยการใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อการรวมประเทศ จากลักษณะเช่นนี้ได้มีผู้สรุปว่าอุดมการณ์จูเซต้องเผชิญภาวะความยุ่งยากในการดำรงอยู่ ยกเว้นก็เฉพาะเพียงแต่ชื่อเท่านั้น (Roehrig, 2007, p. 131-148) ในขณะที่เกาหลีใต้ ประสบความสำเร็จในการพัฒนาได้ส่งผลให้เกาหลีใต้แสดงบทบาทในเวทีระหว่างประเทศมากขึ้น ดังการเป็นเจ้าภาพกีฬานานาชาติในปลายทศวรรษที่ 1980 และการให้ความช่วยเหลือเพื่อการพัฒนา อันมีส่วนทำให้เกาหลีใต้สร้างความสัมพันธ์ทางการทูตกับประเทศคอมมิวนิสต์ในเวลาต่อมา ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจยังทำให้เกาหลีใต้เพิ่มงบประมาณด้านการทหาร จึงไม่ต้องพึ่งพาสหรัฐอเมริกามากเกินไป กอปรกับพลวัตความเป็นประชาธิปไตยที่ดำเนินไปอย่างมั่นคงตั้งแต่ ค.ศ. 1987 นับว่ามีผลต่อการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ของเกาหลีใต้ เพราะประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ และผลประโยชน์ของรัฐต้องสะท้อนความต้องการของประชาชน

จากการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์และผลประโยชน์ดังกล่าว เกาหลีใต้ไม่ได้มองเกาหลีเหนือว่าเป็นศัตรูเหมือนในยุคสงครามเย็น ดังในสมัยรัฐบาลปักจองฮีที่ความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนืออยู่ในลักษณะการเผชิญหน้ากัน

ด้านการทหาร มีการวิพากษ์วิจารณ์คอมมิวนิสต์เกาหลีเหนืออย่างรุนแรง และยืนยันชัดเจนว่าเกาหลีใต้คือพันธมิตรของสหรัฐอเมริกา (Heo & Woo, 2007, pp. 149-164) แต่ในสมัยรัฐบาลคิมแดจุงความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีทั้งสองพัฒนาไปอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน เพราะผลจากนโยบายผูกสัมพันธ์ของผู้นำเกาหลีใต้และภายหลังการประชุมสุดยอดระหว่างผู้นำเกาหลีทั้งสองใน ค.ศ. 2000 คนเกาหลีใต้มองว่าเกาหลีเหนือไม่ได้เป็นภัยคุกคามอีกต่อไป คนเกาหลีเหนือคือพี่น้องร่วมชาติซึ่งต้องการความช่วยเหลือ ในขณะเดียวกัน คนเกาหลีใต้ก็มองว่าสหรัฐอเมริกาเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความปรองดองระหว่างเกาหลีทั้งสองและการรวมประเทศ ได้มีจำนวนเพิ่มขึ้น (Joo, 2006, pp. 39-60) ถัดมาในสมัยประธานาธิบดีโนมูเฮียน ผู้นำเกาหลีใต้ยังคงดำเนินนโยบายผูกสัมพันธ์ต่อเกาหลีเหนือ แม้ได้เกิดวิกฤตนิวเคลียร์เกาหลีเหนือครั้งที่สองขึ้นใน ค.ศ. 2002

แต่ในสมัยประธานาธิบดีอีมียองบักและปักคินฮยเ ซึ่งเป็ผู้นำแนวอนุรักษนิยม ผู้นำเกาหลีใต้หันไปดำเนินนโยบายแข็งกร้าวต่อเกาหลีเหนือ ในขณะเดียวกันได้กระชับความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา ความขัดแย้งระหว่างสองเกาหลีจึงปะทุขึ้นอีก ดังประธานาธิบดีปักคินฮยเตอบโต้การทดลองนิวเคลียร์ และการทดสอบขีปนาวุธของเกาหลีเหนือ ด้วยการปิดนิคมอุตสาหกรรมแคชอง และการตัดสินใจติดตั้งระบบป้องกันขีปนาวุธ เพราะผู้นำเกาหลีใต้มองว่าเกาหลีเหนือเป็นภัยคุกคาม จึงต้องหัน

ไปให้ความสำคัญกับความมั่นคงด้านการทหารมากกว่าการแก้ไขปัญหาด้วยการเจรจาต่อรอง

จากการนำแนวคิดสรรสร้างนิยมมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเกาหลีเหนือกับเกาหลีใต้ในยุคหลังสงครามเย็น ตัวแปรอัตลักษณ์และผลประโยชน์สามารถอธิบายความสัมพันธ์ในลักษณะความร่วมมือและความขัดแย้งระหว่างเกาหลีเหนือกับเกาหลีใต้ได้ ซึ่งตามมุมมองของนักสรรสร้างนิยม อัตลักษณ์คือภาพลักษณ์ที่เป็นการก่อร่างร่วม และปรากฏขึ้นแบบค่อยเป็นค่อยไป ทั้งในส่วนของตนเองและผู้อื่น (Jepperson, Wendt & Katzenstein, 1996, p. 59) ในมุมมองของอเล็กซานเดอร์ เวนท์ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐก่อให้เกิดอัตลักษณ์และผลประโยชน์ และตามหลักการพื้นฐานของแนวคิดสรรสร้างนิยม มนุษย์ปฏิบัติต่อวัตถุหรือผู้อื่นขึ้นอยู่กับว่า สิ่งเหล่านั้นมีความหมายหรือนัยสำคัญต่อเขาอย่างไร ดังเช่นแสดงท่าทีต่อรัฐที่เป็นศัตรูแตกต่างกับรัฐที่เป็นมิตร เพราะฝ่ายแรกเป็นภัยคุกคาม ในขณะที่ฝ่ายหลังเป็นมิตร (Wendt, 1992, pp. 396-397) เมื่ออัตลักษณ์เปลี่ยนแปลง ก็ย่อมเป็นผลให้ผลประโยชน์เปลี่ยนแปลงหรือผันแปรตามไปด้วย ในขณะที่เดียวกัน การกำหนดนโยบายต่างประเทศและความมั่นคงต้องอยู่บนพื้นฐานหรือการอ้างอิงกับผลประโยชน์แห่งชาติด้วย ดังนั้น ความปรองดองและความตึงเครียดระหว่างสองเกาหลีที่เกิดขึ้น จึงสามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดของนักสรรสร้างนิยมที่ให้ความสำคัญต่อการมีปฏิริยาต่อกันและกัน ระหว่าง

โครงสร้างกับตัวแสดง ความคิด อัตลักษณ์ และผลประโยชน์ (วิเชียร อินทะสี, 2559, น. 108) ซึ่งเป็นมุมมองหนึ่งในการศึกษาและสร้างเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- วิเชียร อินทะสี. (2543). *นโยบายการรวมเกาหลี : พัฒนาการและแนวโน้มในทางปฏิบัติ*. ปทุมธานี : สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิเชียร อินทะสี. (2544). การสร้างความปรองดองระหว่างสองเกาหลี. *วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช*, 14(1), 53-63.
- วิเชียร อินทะสี. (2551). *การดำเนินนโยบายการทูตแบบบีบบังคับของสหรัฐอเมริกา ในกรณีความขัดแย้งกับเกาหลีเหนือในช่วงหลังสงครามเย็น*. ปทุมธานี : สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิเชียร อินทะสี. (2557). การดำเนินกลยุทธ์ : ทางสองแพร่งของระบอบในเกาหลีเหนือ. ในวิเชียร อินทะสี และอรไท โสภารัตน์ (บรรณาธิการ). *รัฐศาสตร์ : สังคมศาสตร์ที่หลากหลาย* (น. 64-83). พิษณุโลก : โรงพิมพ์ดาวเงินการพิมพ์.
- วิเชียร อินทะสี. (2559). สรรสร้างนิยม อัตลักษณ์ และนโยบายต่างประเทศ. ในวัชรพล ศุภจักรวัฒนา และวัชรพล พุทธิรักษา (บรรณาธิการ). *ว่าด้วยทฤษฎีรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*

- ร่วมสมัย (น. 89-112). พิษณุโลก : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- Buzo, A. (1999). *The guerilla dynasty: Politics and leadership in North Korea*. St. Leonards, Australia: Allen & Unwin.
- Choe, S. H. (2013, March 27). North Korea cuts off the remaining military hot lines with South Korea. *New York Times*. Retrieved from <http://www.nytimes.com/>
- Choe, S. H. (2016a, February 10). South Korea to shut joint factory park, Kaesong, over nuclear test and rocket. *New York Times*. Retrieved from <http://www.nytimes.com/>
- Choe, S. H. (2016b, May 7). North Korea claims its nuclear arsenal is just a 'deterrent.' *New York Times*. Retrieved from <http://www.nytimes.com/>
- Doyle, M. W. (1983). Kant, liberal legacies and foreign affairs. *Philosophy & Public Affairs*, 12(3): 205-235.
- Harrison, S. S. (2002). *Korean endgame: A strategy for reunification and U.S. disengagement*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Heo, U. & Woo. J. Y. (2007). South Korea's response: Democracy, identity and strategy. In S. Horowitz, U. Heo & A. C. Tan (Eds.). *Identity and changes in East Asia conflict: The cases of China, Taiwan and the Koreas* (pp. 149-164). New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Hong, Y. P. (2000). *State security and regime security: President Syngman Rhee and the insecurity dilemma in South Korea 1953-1960*. New York, NY: St. Martin's Press Inc.
- Jepperson, R. L., Wendt. A. & Katzenstein, P. J. (1996). Norm, identity and culture in national security. In P. J. Katzenstein, (Ed.). *The culture of national: Norms and identity in world politics* (pp. 33-75). New York, NY: Columbia University Press.
- Joo, S. H. (2006). US-ROK relations: *The political-diplomatic dimension*. In H. K Tae & S. H. Joo (Eds.) *The United States and the Korean peninsula in the 21st century* (pp. 39-60). Burlington, VT: Ashgate Publishing Company.
- Kim, H. J. (1998). North Korea falling apart? *Korea Observer*, 29(2), 259-285.
- Kim, Y. & Han, S. M. (2016, July 19). North Korea responds to THAAD with missile test. VOA. Retrieved from <http://www.voanews.com/>

- Koehler, R. (2008). Korea's CEO President: Lee Myung-bak. Seoul, South Korea: Seoul Selection.
- Lee, J. H. & Kim J. C. (2016, February 15). Minister claims 70 % of Kaesong complex went to North's weapons programs. *Hankyoreh*. Retrieved from <http://english.hani.co.kr/>
- Lim, S. H. (2011). Rethinking special economic zones as a survival strategy for North Korea. In S. H. Kim, T. Roehrig & B. Seliger (Eds.). *The survival of North Korea: Essays on strategy, economics and international relations* (pp. 160-179). Jefferson, NC: McFarland & Company, Inc., Publishers.
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The tragedy of great power politics*. New York, NY: Norton & Company.
- Mingst, K. A. (2008). *Essentials of international relations*. New York, NY: Norton & Company.
- Ministry of Unification. (2017a). Gaeseong Industrial Complex-GIC. Retrieved from <http://eng.unikorea.go.kr/content.do?cmsid=3892>
- Ministry of Unification. (2017b). Inter-Korean traffic, Inter-Korean exchanges and cooperation. Retrieved from <http://eng.unikorea.go.kr/content.do?cmsid=3892>
- Nozoe, S. (1997). The collapsing planned economic system. In K. Hayashi & T. Komaki (Eds.). *Kim Jong-il's North Korea: An arduous march* (pp. 23-33). Tokyo: Institute of Developing Economies.
- Oberdorfer, D. (2001). *The two Koreas: A contemporary history*. Indianapolis, IN: Basic Books.
- Oh, K. & Hassig, R. C. (2000). *North Korea through the looking glass*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.
- Park, C. H. (1962a). *Our nations' path: Ideology of social reconstruction*. Seoul, South Korea: Dong-A Publishing Co., Ltd.
- Park, C. H. (1962b). *The country, the revolution and I*. Seoul, South Korea: Hollym Corporation.
- Park, G. H. (2011). A new kind of Korea: Building trust between Seoul and Pyongyang. *Foreign Affairs*, 90(5): 13-18.
- Park, S. S. (1993). Northern diplomacy and inter-Korean relations. In J. Cotton (Ed.). *Korea under Roh Tae-woo: Democratisation, Northern diplomacy and inter-Korean relations* (pp. 218-244). St. Leonards, Australia: Allen & Unwin.

- Quinones, K. C. & Tragert, J. (2004). *Understanding North Korea*. New York, NY: Penguin Alpha Books.
- Roehrig, T. (2007). North Korea in crisis: Regime, identity and strategy. In S. Horowitz, U. Heo & A. C. Tan (Eds.). *Identity and changes in East Asia conflict: The cases of China, Taiwan and the Koreas* (pp. 131-148). New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Schaefer, B. (2010). *Overconfidence shattered: North Korean unification policy (Working paper no. 2)*. Washington, D.C.: Woodrow Wilson International Center for Scholars.
- Scobell, A. (2004). China and inter-Korean relations: Beijing as balancer. In S. S. Kim (Ed.). *Inter-Korean relations: Problems and prospects* (pp. 81-96). New York, N.Y.: Palgrave Macmillan.
- Smith, H. (1996). North Korean foreign policy in the 1990s: The realist approach. In H. Smith, C. Rhodes, D. Pritchard & K. Magill (Eds.). *North Korea in the new world order* (pp. 93-113). London, England: Macmillan Press Ltd.
- Snyder, S. (2000-2001). North Korea's challenge of regime survival: Internal problems and implications for the future. *Pacific Affairs*, 73(4): 517-533.
- Waltz, K. N. (2010). *Theory of international politics*. Long Grove, IL: Waveland Press, Inc.
- Wendt, A. (1992). Anarchy is what states make of it: The social construction of power politics. *International Organization*, 46(2), 391-425.
- Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Translated Thai References**
- Intasi, W. (2000). *Korean unification policy: Development and prospects on its implementation*. Pathum Thani: Institute of East Asian Studies, Thammasat University. (in Thai)
- Intasi, W. (2001). Inter-Korean reconciliation. *Sukhothai Thammathirat Open University Journal*, 14(1), 53-63. (in Thai)
- Intasi, W. (2009). *U.S. coercive diplomacy in the North Korean disputes in the post-Cold War era*. Pathum Thani:

- Institute of East Asian Studies,
Thammasat University. (in Thai)
- Intasi, W. (2014). The use of threat strategy: The dilemma of North Korean regime. In W. Intasi & O. Soparat (Eds.). *Political Science: Varieties of Social Sciences* (pp. 64–83). Phitsanulok: Dao-ngern Printing House. (in Thai)
- Intasi, W. (2016). Constructivism, identity and foreign policy. In Watcharapol Supajakwattana and Watcharabon Buddharaksa. (Eds.). *On theories of political science and public administration* (pp. 89–112). Phitsanulok: Naresuan University Publishing House. (in Thai)